

CERCETAREA DE CALITATEA VIEȚII – CONTINUITATE ȘI SCHIMBARE. ARTICOL DEDICAT PROFESORULUI IOAN MĂRGINEAN

IULIANA PRECUPEȚU

Cercetarea calității vieții a avut o istorie specială în România comparativ cu celelalte ramuri ale sociologiei: a fost inițiată în timpul regimului comunist, a fost una din primele cercetări empirice de amploare de după 1990 în țara noastră, a colectat date pe eșantioane naționale pe parcursul a două decenii și rămâne o paradigmă importantă de explicare a realității și de fundamentare a politicilor sociale. Acest articol reprezintă o trecere succintă în revistă a traiectoriei științifice și instituționale a cercetării de calitate a vieții în țara noastră și evidențiază contribuțiile profesorului Ioan Mărginean cu ocazia retragerii din activitatea sa formală în cadrul Institutului de Cercetare a Calității Vieții.

CERCETAREA EMPIRICĂ

Conceptul de calitate a vieții conține promisiunea implicită a unei vieți bune, fapt ce a făcut ca domeniul să fie privit ca o oportunitate, chiar și în contextul ideologic comunist. Prima cercetare empirică de amploare a fost realizată în intervalul 1979–1982, în timpul regimului comunist și a fost coordonată de către profesorul Cătălin Zamfir. Rezultatele au fost publicate în volumul care a pus bazele teoretice și metodologice ale cercetării în România (Zamfir 1984) și care constituia la vremea respectivă *state-of-the art* în domeniu, în acord cu cercetarea de pionierat inițiată în Statele Unite.

După înființarea Institutului de Cercetare a Calității Vieții în anul 1990, cercetarea calității vieții¹ a fost reluată și a constituit începutul unei serii de date unice în țară și în contextul țărilor post-comuniste, în timp ce la nivel internațional existau foarte puține încercări similare. Proiectul inițiat de

---

Adresa de contact a autorului: Iuliana Precupețu, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: iuliana@iccv.ro.

¹ O istorie detaliată a ICCV și a cercetării de calitate a vieții este inclusă în volumul Mărginean, Ioan. 2021. *Despre viața românilor în noul regim politic*. București: Editura Prouniversitaria.

profesorul Cătălin Zamfir și dezvoltat într-o echipă de cercetare a fost ulterior coordonat de către profesorul Ioan Mărginean și dezvoltat de-a lungul a aproape trei decenii, sub denumirea *Diagnoza calității vieții*. Cercetarea de teren s-a desfășurat anual în perioada 1990–1999 și apoi la fiecare 3–4 ani, până în 2010 (1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2003, 2006 și 2010). Unic în România la vremea respectivă a fost eșantionul-panel pentru anii 1996, 1997, 1998.

O cercetare empirică desfășurată cu o astfel de frecvență pe eșantioane naționale presupune o logistică extraordinară, într-o perioadă în care subcontractarea activităților nu era posibilă, iar echipa de cercetare realiza absolut toate fazele: design-ul instrumentelor, eșantionare, culegere de date cu operatori din institut, introducerea datelor, curățarea și validarea datelor, analiza și raportul de cercetare. A fost o epocă romantică și dificilă a cercetării de teren, în care majoritatea angajaților ICCV culegeau date în teren. S-a format astfel o echipă cu o înțelegere profundă a epocii prin acea imersiune densă în realitatea socială, cu competențe complete de cercetare, prin munca îmbogățită și efortul de a parcurge toate fazele de proiectare și realizare a cercetării.

Mai târziu, schimbarea contextului de cercetare prin reducerea/eliminarea finanțării pentru cercetarea de teren a determinat orientarea către seturile de date culese la nivel internațional. Aceasta a reprezentat o dezvoltare ambivalentă deoarece, pe de o parte, a întrerupt o serie de date extrem de valoroasă pentru înțelegerea societății românești, pe de altă parte a permis situarea României în context European și o mai bună comprehensiune a specificității, la nivel național.

Utilizând oportunitățile existente la vremea respectivă, indiferent de dificultăți și obstacole, profesorul Ioan Mărginean a coordonat acest studiu complex, dând substanță unui demers care a ancorat activitatea institutului și a unei mari părți a cercetătorilor săi. Cu perfect profesionalism, grijă pentru calitatea datelor, respect pentru participanții la cercetare, tact, tenacitate, dedicație și multă înțelegere și colegialitate pentru echipa de cercetători.

SISTEMUL DE INDICATORI AI CALITĂȚII VIEȚII

Măsurarea calității vieții rămâne problematică, din cauza naturii multidimensionale a conceptului, a relației încă neelucidate dintre indicatorii obiectivi și subiectivi, a complexității domeniului studiat și a eternei dispute legate de utilitatea și înțelesul indicatorilor subiectivi. Definirea conceptului precede modelul de măsurare, iar în literatura științifică românească definiția calității vieții (Mărginean 2005) este una din cele mai citate. Modelul de măsurare propus de profesorul Mărginean (1991, 2011) a operaționalizat conceptul de calitate a vieții, utilizând 24 de dimensiuni și peste 130 de indicatori obiectivi și subiectivi, surprinzând niveluri diferite de măsurare (individual, mezzo și macro). Acest mod comprehensiv/ larg cuprinzător de descriere a modelului de măsurare a calității vieții contribuie la clarificarea unui domeniu care își propune să înțeleagă

experiența socială a existenței umane cu mijloacele relativ limitate ale sociologiei. S-a construit, astfel, un model teoretico-metodologic ce reprezintă un reper integrator pentru această sferă a științei sociale.

PUBLICAȚIILE DEDICATE CALITĂȚII VIEȚII ȘI IDEILE LOR

Calitatea vieții în România (2002, 2005), *Quality of life in Bulgaria and Romania* (2006), *Calitatea vieții și dezvoltarea durabilă. Politici de întărire a coeziunii sociale* (2008), *Diagnoza anuală a calității vieții* (2010), *Paradigma calității vieții* (2011), *Profiluri teritoriale ale calității vieții în România* (2013), *Dicționar de calitatea vieții* (2015), *Enciclopedia calității vieții în România* (2019) sunt volumele coordonate de către profesorul Ioan Mărginean strict pe tema de cercetare discutată aici. Ele au marcat o carieră lungă și prolifică în termeni de publicații. Dar mai ales ele realizează o istorie a ideilor, o monitorizare a calității subiective a vieții pe parcursul a aproape trei decade, o situație a României în context European, o analiză a stratificării sociale a percepțiilor subiective ale calității vieții, o descriere a *claselor de calitate a vieții*, o primă relaționare a domeniului calității vieții cu dezvoltarea durabilă, o contribuție teoretică și metodologică esențială la definirea paradigmei calității vieții, o abordare istorică a calității vieții în țara noastră și, mai ales, o înțelegere profundă a modului în care oamenii au experimentat, la nivel subiectiv, aproape trei decenii de transformare socială în România. Toate acestea au fost posibile datorită formației sociologice solide dată de experiența de cercetare a profesorului Mărginean în domeniul stratificării sociale, analizei democrației, analizei politicilor sociale. Esențială a fost formația de metodolog al cercetării sociologice și există cel puțin două lucrări de metodologie care au orientat și design-ul cercetării de calitate a vieții (și a educației sociologice a multor generații de studenți): *Măsurarea în sociologie* (1982) și *Proiectarea cercetării sociologice* (2000). Cercetarea de calitate a vieții astăzi, în special cea concentrată pe indicatorii subiectivi (Zamfir și Precupețu 2018; Țoc și Buligescu 2021), continuă plecând de la contribuțiile teoretice, metodologice și rezultatele de cercetare acumulate pe parcursul a aproape 30 de ani.

REVISTA CALITATEA VIEȚII

O instituție în sine, revista a fost înființată în anul 1990 și editată, în cea mai mare parte a istoriei ei, de către profesorul Ioan Mărginean, în calitate de redactor-șef adjunct și apoi redactor șef, sub directoratul profesorului Cătălin Zamfir. Având patru numere pe an, revista a reunit articole originale de cercetare în calitatea vieții și politici sociale, devenind un reper de constanță și calitate pentru publicațiile sociologice din România. A reprezentat pentru multe generații de sociologi un forum de idei, un *outlet* de publicare și un sprijin în carieră. În domeniul sociologiei, a fost printre primele reviste indexate în baze de date internaționale. A

fost condusă și dezvoltată cu tenacitate, indiferent de perioadele dificile prin care a trecut și a rămas un model de continuitate publicistică.

CÂTEVA CIFRE

35 de volume în calitate de autor, coordonator sau co-autor între 1979 și 2021, 17 capitole în volume colective, 77 de articole și studii pe parcursul unei perioade de aproape 50 de ani, 27 de rapoarte de cercetare, cel puțin 80 de prezentări în conferințe naționale și internaționale. Cifrele sunt copleșitoare și reflectă impactul pe care activitatea profesorului Mărginean l-a avut în configurarea de explicații ale societății românești și în cadrul comunității sociologice din România.

Cercetător, profesor, editor, coordonator de doctorat, coordonator de cercetare, director adjunct, coleg și prieten sunt rolurile care au definit cariera profesorului Ioan Mărginean.

Calitatea vieții ca domeniu de cercetare în România poartă definitiv amprenta profesorului Mărginean: prin modul în care a dezvoltat și menținut o cercetare empirică ce s-a transformat într-o serie de date unice în România, prin volumele și articolele dedicate domeniului, prin dezvoltarea competențelor de cercetare în aria indicatorilor subiectivi, dar și prin construirea unei echipe de cercetare ai cărei membri au lucrat întotdeauna într-o atmosferă motivantă și prietenoasă.

Am ezitat să scriu acest articol foarte multă vreme, prea multă vreme. Pe de o parte, am ezitat pentru că un astfel de articol poate avea semnificația unui final de colaborare pe care îmi este greu să îl accept. Pe de altă parte pentru că, implicit, presupune o evaluare care nu poate fi niciodată completă sau corectă. De aceea, acest articol nu marchează un final de carieră sau colaborare, ci doar o schimbare. Mai ales, nu este o evaluare, ci o evocare a muncii de cercetare în domeniul calității vieții, desfășurată de către profesorul Mărginean împreună cu colegii din ICCV. Iar această evocare este însoțită de sentimente de tristețe, dar și de bucurie, împlinire, mândrie și satisfacție.

Imaginea din institut care va rămâne mereu cu mine este aceea a profesorului Ioan Mărginean în biroul său, lucrând concentrat și scriind cu stiloul pe coli albe de hârtie, reușind să-și păstreze concentrarea chiar în condițiile în care era asaltat de solicitări ale colegilor sau de probleme de management. Dar sentimentul care va rămâne mereu cu mine este încrederea de neclintit pe care a avut-o în fiecare dintre oamenii echipei. Cu această încredere pe care a insuflat-o cercetătorilor a reușit să facă totul posibil și această încredere continuă încă să ne lege.

BIBLIOGRAFIE

- Mărginean, Ioan. 1982. *Măsurarea în sociologie*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
Mărginean, Ioan. 1991. „Schiță de indicatori ai calității vieții.” *Calitatea vieții* 3–4: 3–23.
Mărginean, Ioan. 2000. *Proiectarea cercetării sociologice*. București: Editura Polirom.

- Mărginean, Ioan și Ana Bălașa (coord). 2005. *Calitatea vieții în România. Ediția a II-a*. București: Editura Expert.
- Mărginean Ioan (coord.), Iuliana Precupețu, Vassil Tzanov, Ana Maria Preoteasa and Bogdan Voicu. 2006. *Quality of life in Bulgaria and Romania*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- Mărginean, Ioan și Iuliana Precupețu. 2008. *Calitatea vieții și dezvoltarea durabilă. Politici de întărire a coeziunii sociale*. București: Editura Expert.
- Mărginean, Ioan și Iuliana Precupețu (coord). 2010. *Diagnoza anuală a calității vieții*. București: Editura Expert.
- Mărginean, Ioan și Iuliana Precupețu. 2011. *Paradigma calității vieții*. București: Editura Academiei Române.
- Mărginean, Ioan și Marian Vasile (coord.). 2015. *Dicționar de calitatea vieții*. București: Editura Academiei Române.
- Mărginean, Ioan (coord). 2013. *Profiluri teritoriale ale calității vieții în România*. București: Editura Academiei Române.
- Mărginean, Ioan și Iuliana Precupețu (coord.). 2019. *Enciclopedia calității vieții în România*. București: Editura Academiei Române.
- Mărginean, Ioan. 2021. *Despre viața românilor în noul regim politic*. București: Editura Prouniversitaria.
- Țoc Sebastian și Bianca Buligescu. 2021. „Abordări conceptuale și metodologii de măsurare a calității vieții. O analiză descriptivă.” *Calitatea vieții* 3: 220–237. <https://doi.org/10.46841/RCV.2021.03.03>.
- Zamfir, Cătălin (coord.). 1984. *Indicatori și surse de variație a calității vieții*. București: Editura Academiei RSR.
- Zamfir, Elena și Iuliana Precupețu. 2018. *Calitatea vieții, un proiect pentru România*. București: Editura Academiei Române.

Primit: 20. 09. 2022

Acceptat: 27. 09. 2022